

Med utställningen "Klädd i Dalarna" vill vi berätta om landskapets rika dräkttraditioner genom historien. Berätta om hur sockendräkterna utvecklats och varierat, samhällets förändringar och ekonomins inverkan på lust och förmåga att anpassa sig till nya moden och importerade material.

FOLKLIKT MODE

I större delen av landet använde allmogen folkliga tolkningar av det rådande högreståndsmode. Denna socialt anpassade klädsel brukar kallas "folkligt mode" och var likartad över hela landet vid samma tidpunkt.

DRÄKTER FÖR DAGLIGT BRUK

En folkdräkt är kläder med lokal särprägel. Det innebär att befolkningen på en ort eller inom ett område har klätt sig på ett sätt som markant skilt sig från omkringliggande bygders klädskick. I allmogesamhället fanns det lokalt särpräglade dräkter endast på vissa platser i landet. Det har funnits varianter för livets alla tillfällen såväl till högtider som till vardagens arbete. Både kvinnor, män och barn använde folkdräkten som daglig klädsel.

DRÄKTER FÖR SÄRSKILDA TILLFÄLLEN

När de traditionella dräkterna slutade att användas varje dag, i livets alla skiften av allmogen, vaknade ett intresse hos borgarklassen att använda dräkterna som högtidsdräkt vid särskilda tillfällen: folkmusik och -dans, senare även vid examen, födelsedagar, julafton, bröllop, företags-evenemang och representation. För att uppfylla den nationalromantiska idén om en särskild dräkt för alla orter rekonstruerades och komponerades dräkter för orter där det aldrig utvecklats några traditionella folkdräkter.

DE TRADITIONELLA DRÄKTERNAS VARIATION

De traditionella dräkterna i Dalarna var fortfarande i dagligt bruk 1800-talets andra halva. Som regel var männen tidigare med att lägga av den traditionella dräkten och anta det nya modet på 1880-talet. Kvinnorna fortsatte på många orter att använda dräkterna långt in på 1900-talet. Parallellt användes varianter av de traditionella dräkterna i den nya funktionen som dräkter för särskilda tillfällen såsom folkmusik och dans, midsommarfirande och på examensdagar.

KYRKDRÄKTER

Söndagarna hade olika rang som föreskrev en speciell dräktvariant vid kyrkbesök – stor högtid, bröllop, allvars-söndagar i fastetid, sommar och vinter.

VINTERDRÄKTER

Kläder av får- eller getskinn med pälsen kvar på insidan tillverkades för vinterbruk. Livstycken och västar kunde vara av sämskskinn medan förkläden och förskinn var tillverkade av vegetabiliskt garvade skinn.

STICKNING

Kvinnorna hade i vardagslag alltid ett arbete i händerna när de gick eller vid vallning av djuren. Det var viktigt att ta till vara på tid och ljus. Behovet av arbetskläder var stort och nygjorda vantar och strumpor lades på hög för framtida användning.

SAMISK DRÄKT

Sveriges sydligaste sameby ligger i Idre i Dalarna. Vid högtidliga och representativa tillfällen bärs den sydsamiska dräkten av både kvinnor, män och barn. Till skillnad från sockendräkterna följer de samiska dräkterna inte socken- eller riksgränser utan sträcker sig över större områden.

SMÅDOCKORNA

År 1892 öppnades ett museum för allmänheten under namnet Dala Fornsal. Där fanns de små dockor i dräkter som beställts från några socknar redan 1865.

HÖGTIDSDRÄKTER

Vid stora högtider kom de finaste, dyrbaraste och ofta färgrikaste dräktvarianterna till användning. Ett undantag var sorgdräkterna där det i stället kunde vara enkla och vardagliga plagg som markerade att man inte ville vara flärdfull i sorgen.

KRONBRUDEN

Brudarnas fantastiska överdåd av dekorationer under andra halvan av 1800-talet möjliggjordes av de industriellt framställda silkesband, glans- och metallpapper samt glaskulor som kom i marknaden vid denna tid. Klänningen är av nyrokokomodell från 1800-talets mitt.

VARDAGSDRÄKTER

Kläder var dyra och tidskrävande att anskaffa. När kläderna blev slitna användes de i vardagens arbeten. Man lappade, lagade, stickade nya strumpfötter, sydde om och tog vara på allt. Ofta handlade det mer om god hushållning än om fattigdom.

BARNKLÄDER

Det nyfödda barnet lindades med ett brett vävt band upp till sex månaders ålder. Till dopet användes extra fina mössor med dekorationer av dyrbara tyger. Barnet lades i en vackert dekorerad doppåse eller så sattes ett dopkläde utanpå lindningen. Både pojkar och flickor använde kolt upp till skolåldern, på vissa orter ännu längre.

HANDELSVÄGAR OCH VAROR

Dalfolk var tillsammans med knallar från Sjuhäradsbygden, samer, resande och romer en av landets mest mobila grupper. Traditionen att ”gå på herrarbete” var spridd i Ovansiljan redan på 1600-talet och kom under 1700-talets stora folkökning att sprida sig även till Nedansiljan. Nya material och lyxvaror kunde alltså nå landskapet snabbt från städer och marknader i andra delar av landet eller världen.

